

[บทที่ 2]

ประโยคในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งของไทย¹

Sentences of the Thai Criminal and Civil Procedure Codes

วรรณวนิช อรุณฤกษ์²
Wanwanat Aroonroek

รับความ 6 มิถุนายน 2565
แก้ไขบทความ 2 สิงหาคม 2565
ตอบรับบทความ 30 สิงหาคม 2565

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องกลวิธีทางภาษาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยวิทยาลัย สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2564

² วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
e-mail: wanwanataroonroek@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับประโยคทั้งการแบ่งประโยคตามโครงสร้างและการแบ่งประโยคตามเจตนาในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุด พ.ศ. 2564 ที่รวบรวมโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทุกมาตราโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มี 323 มาตรา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มี 468 มาตรา รวมทั้งสิ้น 791 มาตรา

ผลการศึกษาพบว่า ประโยคในประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับมี 2 ลักษณะ คือ 1) ประโยคทั่วไป ได้แก่ ประโยคพื้นฐาน ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ และ 2) ประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ประโยคคำสั่ง “ให้” หรือ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้” ประโยคกรรม ประโยคเน้นเรื่อง ประโยคสหสัมพันธ์ และประโยคที่ปรากฏนามวิปลัง ประโยคเหล่านี้่อำนาจทำให้เนื้อความมีความชัดเจนและเชื่อมโยงกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจตัวบทกฎหมายได้ละเอียดชัดเจนมากขึ้น

คำสำคัญ: ประโยค ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

Abstract

This article aims to study sentences in the Thai criminal and civil procedure codes adopting the concept of sentence classification based on structure and intent. The research data were collected from Thai criminal procedure code and Thai civil procedure code which were compiled by the Office of the Council of State (latest amendment B.E. 2564). In this study, all the 323 sections of Thai criminal procedure code and 468 sections of Thai civil procedure code were analyzed, bringing to a total of 791 sections of the codes of law.

The results indicate that the sentences in both procedure codes can be classified into 2 types: general construction and special construction. The former comprises simple sentences, sentences containing independent clause, and sentences containing dependent clause. The latter includes imperative sentences, passive voice, topical structures, correlative sentences, and nominalized constructions. It is therefore likely that these sentence types contribute to the text coherence, hence the reader's better comprehension of the legal codes.

Keywords: Civil Procedure Code, Criminal Procedure Code, Sentence

บทนำ

ภาษากฎหมายเป็นภาษาเฉพาะวงการที่มีความน่าสนใจเนื่องจากเป็นภาษาที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะสาขา กล่าวคือ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับคำศัพท์ โครงสร้าง ไวยากรณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะ และเป็นภาษาที่ใช้ในวงการนักกฎหมายเพื่อการทำกิจกรรมทางกฎหมายหรือนิติกรรมต่าง ๆ เนื้อหามีขอบเขตจำกัดซึ่งเกี่ยวข้องเฉพาะกับเรื่องของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย (สุกัญญา สุวิทย์รัตน์, 2553, น. 10) ดังนั้นเมื่อภาษากฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารโดยเฉพาะ ในการเรียบเรียงภาษากฎหมายจึงต้องใช้ประโยคที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อสื่อความให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาของกฎหมายตามเจตนาของผู้บัญญัติกฎหมาย

กฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นกฎหมายประเภทหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคนในสังคมไทย กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติในการที่บุคคลจะใช้สิทธิเรียกร้องขอความรับรองและคุ้มครองของกฎหมายเมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ หรือมีความจำเป็นที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้องใช้สิทธิในทางศาล หรือขออำนาจศาลบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่ตามกฎหมายทางฝ่ายสารบัญญัติ¹ (วินัย ล้าเลิศ, 2557, น. 3) ดังเช่นบทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติในการฟ้องคดี วิธีการเขียนคำฟ้อง และขอบเขตอำนาจ

¹ กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคล เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบต่าง ๆ ของบุคคลที่มีนิติสัมพันธ์หรือความผูกพันทางหน้าที่เกี่ยวข้องกัน และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติถึงการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล อันเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ (วินัย ล้าเลิศ, 2557, น. 3)

ในการพิจารณาดีของศาล ตลอดจนการดำเนินคดีในศาล กฎหมายวิธีสบัญญัติที่สำคัญและใช้กันอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ได้แก่

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการจับกุม สอบสวน และพิจารณาความผิดทางอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นวิธีการที่จะนำเอาตัวผู้กระทำความผิดอาญามาพิจารณาทางศาล ตลอดจนมีการลงโทษหรือปล่อยตัวไปตามกฎหมาย (รชฎ เจริญนั้, 2562, น. 1)

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ กฎหมายที่ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีในทางแพ่งเพื่อความรับรอง ค้ำครอง และบังคับตามซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล (วินัย ลำเลิศ, 2557, น. 4)

ตัวบทกฎหมายเป็นเอกสารทางราชการที่จะต้องใช้ภาษาทางการในการเรียบเรียง นอกจากนี้จะต้องร้อยเรียงถ้อยคำให้เป็นประโยคเพื่อสื่อความออกมาให้ชัดเจน การศึกษาประโยคจึงมีความสำคัญในการอธิบายถึงกลวิธีในการเรียบเรียงภาษากฎหมายของสังคมไทย นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับประโยคได้แบ่งประโยคออกเป็นหลายลักษณะ เช่น การแบ่งประโยคตามโครงสร้างก็มักจะแบ่งออกเป็นประโยคความเดียวหรือประโยคสามัญ ประโยครวม และประโยคซ้อน (วิจิตรนั้ ภาณุพงศ์ และคณะ, 2564, น. 98) รวมทั้งยังมีการแบ่งประโยคตามเจตนาในการสื่อสาร ได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำ (นววรรณ พันธุเมธา, 2558, น. 298) อย่างไรก็ตามการแบ่งประโยคเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะที่โดดเด่นของการเรียบเรียงประโยคในภาษากฎหมายได้

จากการสังเกตเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ กล่าวคือ ประโยคมักมีลักษณะที่ซับซ้อน มีการขยายความมาก และแต่ละมาตราจะปรากฏประโยคที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบซึ่งทำให้เนื้อหาไม่สัมพันธ์ภาพ รวมถึงการใช้ภาษาในประโยคยังสามารถสื่อถึงวัตถุประสงค์ของเนื้อความในตัวบทกฎหมายได้อย่างชัดเจน ดังเช่นการใช้ประโยคคำสั่งที่ปรากฏคำว่า “ให้” หรือกลุ่มคำ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้” เพื่อแสดงเจตนาในการสั่งให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้น ๆ ดังตัวอย่างเช่น

“มาตรา 94 ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่รโหฐาน สิ่งเจ้าของหรือคนอยู่ในนั้นหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้น ให้ยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมายหรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง. . .”

(ป. วิอาญา, มาตรา 94)

“มาตรา 114 ห้ามไม่ให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความภายหลังและศาลมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาให้ออกไปเสียได้. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 114)

ตัวอย่างข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นลักษณะการเรียบเรียงประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีความเฉพาะแล้ว ยังแสดงให้เห็นลักษณะของกฎหมายประการหนึ่งคือกฎหมายมีสภาพบังคับ กล่าวคือ ต้องมีข้อความบ่งการให้กระทำหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (หยุด แสงอุทัย, 2560, น. 36) ดังนั้นในตัวบทกฎหมายทั้งสองฉบับจึงต้องปรากฏประโยคแสดงเจตนาสั่งหรือบังคับเป็นจำนวนมากเพื่อให้คนในสังคมกระทำตามอันแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่มีผู้ศึกษาประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประโยคในตัวบทกฎหมายทั้งสองฉบับซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะทำให้เห็นถึงลักษณะการเรียบเรียงภาษากฎหมายไทย ทั้งยังเป็นแนวทางในการศึกษาภาษากฎหมายและเป็นการขยายขอบเขตของงานวิจัยเกี่ยวกับภาษากฎหมายให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับประโยคที่แบ่งตามโครงสร้าง

วิจินตน์ ภาณุพงศ์ และคณะ (2564, น. 98-107) ได้ศึกษาประโยคในหนังสือ “บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 3” และแบ่งชนิดของประโยคในภาษาไทยตามโครงสร้างเป็น 3 ชนิด ได้แก่ ประโยคสามัญญะ ประโยคซ้อน และประโยครวม

1.1 ประโยคสามัญญะ หรือประโยคพื้นฐาน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยนามวลี ทำหน้าที่ประธาน กับกริยาวลี ทำหน้าที่ภาคแสดง ประโยคสามัญญะต้องไม่มีอนุประโยคเป็นส่วนขยาย และไม่มีคำเชื่อมกริยาคำเชื่อมกริยาวลี หรือคำเชื่อมประโยค ประโยคสามัญญะแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ 1) ประโยคสามัญญะที่มีกริยาวลีเดียว คือ ประโยคสามัญญะที่มีกริยาวลีเพียง 1 กริยาวลี โดยในกริยาวลีมีคำกริยาเพียงคำเดียว เช่น พ่อกับพี่กำลังรดน้ำต้นไม้ น้องถูกดู และ 2) ประโยคสามัญญะที่มีกริยาวลีหลายกริยาวลีเรียงกันโดยไม่มีคำเชื่อมกริยาวลีเหล่านั้น กริยาวลีในประโยคอาจแสดงเหตุการณ์ที่เกิดพร้อมกัน เกิดต่อเนื่องกัน เกิดก่อนหลังกันตามลำดับ หรือเหตุการณ์หลังเป็นผลจากเหตุการณ์แรกก็เป็นได้ โดยเหตุการณ์ในประโยคเกิดขึ้นพร้อมกัน ยกตัวอย่างเช่น อ้วนนอน-ร้องเพลงในห้องนั่งเล่น สมเกียรติขับรถ-ข้ามสะพาน เป็นต้น

1.2 ประโยคซ้อน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยประโยคหลักและอนุประโยค โดยประโยคหลักหรือमुख्यประโยค คือ ประโยคที่มีอีกประโยคหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประโยค ได้แก่ เป็นประธาน เป็นหน่วยเติมเต็ม หรือเป็นส่วนขยาย อนุประโยค คือ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยคำเชื่อมอนุภาค อนุประโยคทำหน้าที่ได้อย่างนามวลี คือ เป็นประธาน กรรม หน่วยเติมเต็ม หรือขยาย

ส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค หรือทำหน้าที่อย่างวิเศษณ์วลี คือ ทำหน้าที่ขยายกริยาวลี แบ่งได้เป็นประโยคซ้อนที่มีนามานุกรมประโยค ประโยคซ้อนที่มีคุณานุกรมประโยค และประโยคซ้อนที่มีวิเศษณานุกรมประโยค ประโยคความซ้อนมักปรากฏคำเชื่อม ที่ ซึ่ง อัน ซึ่งเป็นการขยายในประโยค

1.3 ประโยคความรวม คือ ประโยคย่อยตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไปมารวมเข้าเป็นประโยคเดียวกัน ประโยคย่อยนั้นอาจเป็นประโยคสามัญหรือประโยคซ้อนก็ได้ และต้องมีคำเชื่อม เช่น และ แต่ หรือ ทำหน้าที่เชื่อมประโยคย่อยที่มารวมกันนั้น ประโยคความรวมที่มีประธาน กรรม หน่วยเติมเต็ม หรือหน่วยเสริมความเป็นคนหรือสิ่งเดียวกัน มักละประธาน กรรม หน่วยเติมเต็ม หรือหน่วยเสริมความในประโยคย่อยประโยคใดประโยคหนึ่ง เช่น พรทิพย์ชอบลำไยแต่ไม่ชอบทุเรียน (ละประธาน)

2. แนวคิดเกี่ยวกับประโยคที่แบ่งตามเจตนา

นworรณ พันธุมธธา (2558, น. 298-315) ได้ศึกษาประโยคในหนังสือ “ไวยากรณ์ไทย” โดยแบ่งประโยคแสดงเจตนาออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ประโยคแจ้งให้ทราบ คือ ประโยคที่ผู้ส่งสารต้องการแจ้งข้อความ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้รับสารทราบ อาจเป็นการบอกรับ หรือปฏิเสธก็ได้ แต่ต้องมีเจตนาแจ้งให้ทราบ เช่น 1) ประโยคบอกเล่ามีเนื้อความปฏิเสธคือปฏิเสธข้อความที่กำลังกล่าวอยู่ ซึ่งอาจสังเกตได้จากคำปฏิเสธ “ไม่” “มิ” หรือกลุ่มคำบอกการปฏิเสธ ได้แก่ “ไม่ยก” “ไม่สู้” “ไม่ค่อย” “หาไม่ได้” 2) ประโยคอธิบาย ใช้อธิบายความจริงให้ผู้ฟังเข้าใจ อาจลงท้ายด้วยคำว่า “นะ” แต่หากมีการกล่าวหาหรือตำหนิก็ต้องมีการอธิบายให้เหตุผล อาจลงท้ายด้วยคำ

ว่า “นี่” 3) ประโยคคาดคะเน แสดงความมั่นใจน้อยกว่าประโยคทาย มักใช้คำบอกมาลา “กระมัง” ซึ่งอาจลดพยางค์และเปลี่ยนเสียงเป็น “มัง” “มั่ง” และมักจะมีคำหรือกลุ่มคำบอกความเห็น “คง” “อาจ” “ท่าจะ” “เห็นจะ” “น่ากลัว” ฯลฯ อยู่ในประโยค เป็นต้น

2.2 ประโยคถามให้ตอบ คือ ประโยคที่ทำหน้าที่ในการถามคำถาม มักมีคำวิเศษณ์แสดงคำถามอยู่ในประโยคด้วย เช่น ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร หรือ หรือไม่ ฯลฯ ประโยคถามให้ตอบมีหลายชนิด เช่น ประโยคถามเนื้อความ ประโยคถามให้ตอบรับหรือปฏิเสธ ประโยคถามให้เลือก ฯลฯ

2.3 ประโยคบอกให้ทำ คือ ประโยคที่ผู้ส่งสารสั่งให้ผู้รับสารกระทำการที่ผู้ส่งสารต้องการ โดยมีเจตนาให้ผู้รับสารกระทำการใดสิ่งหนึ่ง มีทั้งการสั่งให้ทำ และสั่งห้ามมิให้ทำ นอกจากนี้ประโยคบอกให้ทำอาจมีหลายชนิด เช่น ประโยคสั่ง ประโยคชักชวน และประโยคอนุญาต อย่างไรก็ตามประโยคสั่งใช้บังคับให้ผู้ฟังทำตาม ประธานของประโยคจะเป็นคำบอกบุรุษที่ 2 มักมีคำ “ซิ” “นะ” อยู่ท้ายประโยค และในประโยคที่มีลักษณะเป็นทางการ อาจมีคำว่า “จง” อยู่หน้าคำกริยา ถ้าประโยคคำสั่งมีความหมายปฏิเสธ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นประโยคที่ใช้ห้าม จะมีคำว่า “อย่า” หรือ “ไม่” อยู่ในประโยค และต้องมีคำว่า “ต้อง” ซึ่งแสดงความหมายบังคับอยู่หน้าคำว่า “ไม่” ด้วย ถ้าใช้คำช่วยอื่น ๆ ประโยคจะทำหน้าที่เป็นประโยคแจ้งให้ทราบที่มีความหมายปฏิเสธ

นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงการแปลงเป็นหน่วยนามซึ่งเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนคำกริยาให้เป็นหน่วยนาม โดยเติมคำว่า “การ” หรือ “ความ” หรือ “ที่” หน้าคำกริยาหรือประโยค แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การแปลงกริยาหลัก

เป็นหน่วยงาน การแปลงกริยาขยายเป็นหน่วยงาน และการแปลงประโยคเป็นหน่วยงาน เช่น ต่อมกับตุ๊กตากำลังช่วยกันจัดบ้านเพื่อรอตุ้มกลับมา กลายเป็น ต่อมกับตุ๊กตากำลังช่วยกันจัดบ้านเพื่อรอการกลับมาของตุ้ม

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีในข้างต้น ผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าว มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และอธิบายปรากฏการณ์โดยใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทบทวนหนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในหัวข้อวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับประโยค รวมถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษากฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับประมวลกฎหมาย นอกจากนี้ยังทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษากฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

2. ศึกษาข้อมูลเอกสารและดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเลือกกลุ่มข้อมูลโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุด พ.ศ. 2564 ที่รวบรวมโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา รวมถึงเป็นที่นิยมใช้ในนักกฎหมายและใช้กันในกลุ่มนักศึกษาที่ศึกษาวิชากฎหมายอย่างแพร่หลาย และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทุกมาตรา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มี 323 มาตรา เริ่มตั้งแต่มาตรา 1 - มาตรา 267 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มี 468 มาตรา เริ่มตั้งแต่มาตรา 1 - มาตรา 367 รวมทั้งสิ้น 791 มาตรา²

3. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

4. เรียบเรียงข้อมูลและเขียนเป็นบทความ

5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

² เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมอยู่เสมอโดยการเพิ่มบทบัญญัติใหม่เข้าไป จึงทำให้จำนวนมาตราทั้งหมดมีมากกว่าลำดับของมาตรา เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 เมื่อมีการบัญญัติขอกฎหมายที่มีเนื้อหาคล้าย ๆ กันเพิ่มเติมเข้าไป ก็จะมีบัญญัติเพิ่มเติมเป็น มาตรา 227/1 แทนที่เข้าไปก่อนจะขึ้นมาตรา 228 เป็นต้น อย่างไรก็ตามบางมาตรามีการยกเลิกไป ผู้วิจัยก็จะไม่นับมาตรานั้นในการนำมาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยปรากฏประโยค 2 ลักษณะ คือ ประโยคทั่วไป และประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประโยคทั่วไป

ประโยคทั่วไป แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคพื้นฐาน ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ และประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ ดังนี้

1.1 ประโยคพื้นฐาน

1.1.1 ประโยคกริยาเดียว หมายถึง ประโยคที่มีโครงสร้างประกอบด้วยหน่วยกริยา 1 หน่วย หน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจมีหน่วยเสริม และ/หรือหน่วยเชื่อมหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยพบประโยคกริยาเดียวดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล. .

(ป. วิอาญา, มาตรา 5)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคกริยาเดียว กล่าวคือ ในประโยค “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้” มีหน่วยกริยาของประโยคหน่วยเดียวคือ “จัดการ”

ตัวอย่างที่ 2

บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 59)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคกริยาเดียว กล่าวคือ ในประโยค “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้” มีหน่วยกริยาของประโยคหน่วยเดียว คือ “เป็น”

1.1.2 ประโยคหลายกริยา หมายถึง ประโยคที่มีโครงสร้างประกอบด้วยหน่วยกริยามากกว่า 1 หน่วย โดยหน่วยกริยาเหล่านั้นอาจเรียงติดต่อกันหรือเป็นหน่วยกริยาที่มาเรียงรวมกันแต่มีหน่วยนามแทรกระหว่างหน่วยกริยานั้นก็ได้ ผู้วิจัยพบประโยคหลายกริยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ศาลซึ่งรับฟ้องคดีเกี่ยวพันกันไว้จะพิจารณาพิพากษารวมกันไปได้

(ป. วิอาญา, มาตรา 25)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคหลายกริยาเรียงติดต่อกัน คือ หน่วยกริยา “พิจารณา” และหน่วยกริยา “พิพากษา” ในกรณีนี้เป็นการสื่อความหมายถึงกระบวนการทั้งการพิจารณาและพิพากษาของศาลด้วย

ตัวอย่างที่ 2

ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดย
ไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 37)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคหลายกริยาเรียงติดต่อกัน คือ หน่วยกริยา “ดำเนินการ” หน่วยกริยา “นั่ง” และหน่วยกริยา “พิจารณา” ในกรณีนี้เป็นการสื่อความหมายถึงกระบวนการทั้งดำเนินการนั่ง และพิจารณา ของศาลด้วย

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยปรากฏประโยคทั่วไป ทั้งประโยคกริยาเดียวและประโยคหลายกริยา อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประโยคหลายกริยาเป็นจำนวนมากกว่าประโยคกริยาเดียว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับมีการกล่าวถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีซึ่งแสดงให้เห็นรายละเอียดของการดำเนินการของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีอย่างหลากหลาย จึงทำให้ปรากฏคำกริยาซึ่งเป็นคำแสดงอาการ การกระทำ หลายกริยาในตัวบทกฎหมาย ส่วนการปรากฏประโยคกริยาเดียวมีจำนวนน้อย และมักจะปรากฏเป็นประโยคเดียว หากแต่จะปรากฏรวมกับประโยคกริยาเดียวอื่น ๆ โดยมีคำเชื่อมปรากฏร่วมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามการใช้ประโยคกริยาเดียวอาจแสดงให้เห็นเนื้อความของกฎหมายที่มีความกระชับและชัดเจน ในขณะที่ประโยคหลายกริยาอาจทำให้เห็นรายละเอียดที่ชัดเจนได้เช่นเดียวกัน

1.2 ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ

ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ หมายถึง ประโยค 1 ประโยคที่มีองค์ประกอบเป็นอนุประโยคที่ทุกส่วนอาจปรากฏตามลำพังได้มาประกอบกัน

เป็น 1 ประโยค โดยมีคำเชื่อมสมภาค³ “และ” “แต่” “หรือ” เชื่อมระหว่างอนุประโยค ผู้วิจัยพบประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และ ยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้. . .

(ป. วิอาญา, มาตรา 85)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ โดยมีอนุประโยค 2 อนุประโยค คือ “เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา” และ “ยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้” โดยมีคำเชื่อมสมภาค “และ” เชื่อมระหว่างอนุประโยค

³ คำเชื่อมสมภาค หมายถึง คำเชื่อมที่ใช้เชื่อมหน่วยทางภาษาดังแต่ 2 หน่วยขึ้นไปเข้าเป็นหน่วยภาษาหน่วยเดียวกัน หน่วยภาษาที่เชื่อมด้วยคำเชื่อมสมภาคต้องเป็นหน่วยภาษาประเภทเดียวกัน อาจเป็นคำนามกับคำนาม คำสรรพนามกับคำสรรพนาม คำนามกับคำสรรพนาม นามวลีกับนามวลี ปริมาณวลีกับปริมาณวลี วิเศษณ์วลีกับวิเศษณ์วลี กริยาวลีกับกริยาวลี บุพบทวลีกับบุพบทวลี ประโยคย่อยกับประโยคย่อย หรืออนุประโยคกับอนุประโยคก็ได้ หน่วยภาษา 2 หน่วยที่เชื่อมด้วยคำเชื่อมสมภาคยังคงมีหน้าที่เหมือนกับหน่วยภาษาที่มารวมกันนั้นเพียงแต่เป็นหน่วยที่ใหญ่กว่า คำเชื่อมสมภาค ได้แก่ กับ(หรือกะ) และ หรือ แต่ ตัวอย่างเช่นคำเชื่อมสมภาคเชื่อมคำนามกับคำนาม หรือนามวลีกับนามวลี เช่น พ่อและแม่ เป็นผู้ให้กำเนิดลูก (วิจิตรน ภาณุพงศ์ และคณะ, 2564, น. 53-54)

ตัวอย่างที่ 2

คู่ความที่ระบุพยานคนใดไว้ จะไม่ติดใจสืบพยานคนนั้นก็ได้ ในเมื่อพยานคนนั้นยังมิได้เบิกความตามข้อถามของศาล หรือของคู่ความฝ่ายที่อ้าง แต่ ถ้าพยานได้เริ่มเบิกความแล้วพยานอาจถูกถามค้านหรือถามตงได้. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 117)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ โดยมีอนุประโยค 2 อนุประโยค คือ “คู่ความที่ระบุพยานคนใดไว้ จะไม่ติดใจสืบพยานคนนั้นก็ได้ ในเมื่อพยานคนนั้นยังมิได้เบิกความตามข้อถามของศาล หรือของคู่ความฝ่ายที่อ้าง” และ “ถ้าพยานได้เริ่มเบิกความแล้วพยานอาจถูกถามค้านหรือถามตงได้” โดยมีคำเชื่อมสมภาค “แต่” เชื่อมระหว่างอนุประโยค

จากตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระซึ่งเป็นประโยคที่มีองค์ประกอบเป็นอนุประโยคที่ทุกส่วนอาจปรากฏตามลำพังได้มาประกอบกันเป็นหนึ่งประโยคซึ่งมักจะปรากฏคำเชื่อม “และ” “แต่” “หรือ” เชื่อมระหว่างอนุประโยค ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมักจะปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีเนื้อหาที่ต้องการอธิบายรายละเอียดของข้อบังคับตามกฎหมายที่คนในสังคมต้องปฏิบัติตาม ทั้งประโยคที่มีเนื้อความไปในทิศทางเดียวกัน ประโยคที่ให้เนื้อความที่แตกต่างกันในรายละเอียด หรือประโยคที่มีเนื้อความแสดงช่องทางให้เลือกในการปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ต้องใช้ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึง

รายละเอียดของกฎหมายและสามารถทำความเข้าใจบทบัญญัติในกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น

1.3 ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ

ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ หมายถึง ประโยค 1 ประโยคซึ่งเป็นประโยคที่มีอนุประโยคอย่างน้อยหนึ่งส่วนเข้าไปทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค โดยมีคำเชื่อม เช่น “ที่” “ซึ่ง” “อัน” “ถ้า” “หาก” “ในกรณีที่” “เมื่อ” “ในเมื่อ” เป็นต้น เชื่อมอนุประโยค ผู้วิจัยพบประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

(ป. วิอาญา, มาตรา 85)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ และเป็นประโยคที่มีหลายกริยา คือ “ยึด” “มี” “คืน” โดยมีอนุประโยค “ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น” เข้าไปทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค คือ “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น” โดยมีคำเชื่อม “ซึ่ง” นำหน้า อนุประโยคนี้ทำหน้าที่ขยายหน่วยนาม คือ “ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น”

ตัวอย่างที่ 2

ผู้ใดมีความจำนงจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้นั้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด หรือคำให้การ แล้วแต่กรณี

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 156)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ และเป็นประโยคที่มีหลายกริยา คือ “มี” “ขอ” “ยื่น” โดยมีอนุประโยค “ที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้นั้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด หรือคำให้การ แล้วแต่กรณี” เข้าไปทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค คือ “ผู้ใดมีความจำนงจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้น” โดยมีคำเชื่อม “ที่” นำหน้า อนุประโยคนี้นำหน้าที่ขยายหน่วยงาน คือ “ศาลชั้นต้น”

จากตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ ซึ่งเนื้อหาในแต่ละมาตราอาจปรากฏทั้งประโยคที่มีกริยาเดียวและประโยคที่มีหลายกริยา แต่กระนั้นจะมีการใช้คำเชื่อม เช่น “ที่” “ซึ่ง” “อัน” “ถ้า” “หาก” “ในกรณีที่” “เมื่อ” “ในเมื่อ” เชื่อมประโยค แสดงให้เห็นว่าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมักจะปรากฏประโยคที่มีความซับซ้อน และมีการขยายระหว่างประโยค โดยใช้คำเชื่อมในการร้อยเรียงให้ประโยคแต่ละประโยคมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การใช้ประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระยังแสดงให้เห็นการให้รายละเอียดของผู้บัญญัติกฎหมายที่มักจะให้เงื่อนไขในการบัญญัติกฎหมาย หรือผู้บัญญัติ

กฎหมายต้องการนำเสนอเนื้อหาของบทบัญญัติในด้านที่ประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้กำหนดเหตุการณ์สมมติไว้ ยังไม่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินคดี รวมถึงผู้อ่านกฎหมายมีช่องทางในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของผู้บัญญัติกฎหมายกำหนด

2. ประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ

ประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคคำสั่ง “ให้” หรือ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้” ประโยคกรรม ประโยคเน้นเรื่อง ประโยคสหสัมพันธ์ และประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง ดังนี้

2.1 ประโยคคำสั่ง “ให้” หรือ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้”

ประโยคคำสั่ง “ให้” หมายถึง ประโยคที่แสดงการสั่งโดยปรากฏคำว่า “ให้” ที่เป็นการแสดงการสั่งให้ปฏิบัติในประโยคนั้น ปรากฏ 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้าง [“ให้” + ข้อความ] และโครงสร้าง [ข้อความ + “ให้” + ข้อความ] อย่างไรก็ตามยังปรากฏโครงสร้างประโยค “ให้” ที่มีความหมายสั่งในเชิงปฏิเสธ โดยมีการเติมคำที่แสดงความหมายในเชิงสั่ง “ห้าม” และคำปฏิเสธ “ไม่” หรือ “มิ” นำหน้าคำว่า “ให้” เป็น “ห้ามมิให้” หรือ “ห้ามไม่ให้” ซึ่งปรากฏ 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้าง [ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้ + ข้อความ] และ โครงสร้าง [ข้อความ + ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้ + ข้อความ] ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นบันทึกรายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้นั้นต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้

(ป. วิอาญา, มาตรา 103)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคคำสั่ง “ให้” ในโครงสร้าง [“ให้” + ข้อความ] ซึ่งเป็นประโยคที่มีเจตนาสั่งให้ปฏิบัติตามข้อความที่อยู่ด้านหลัง ในบริบทนี้เป็นการสั่งให้ประธาน คือ “เจ้าพนักงาน” ปฏิบัติตามข้อกำหนดภายใต้บัญญัติไว้ในที่นี้คือ ประโยค “บันทึกรายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้นั้นต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้”

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อมีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อเอาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นดำเนินการให้มีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องนั้นซ้ำอีก. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 326)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคคำสั่ง “ให้” ในเชิงปฏิเสธ โดยปรากฏร่วมกับคำว่า “ห้าม” ซึ่งเป็นคำปฏิเสธ ปรากฏในโครงสร้าง [ข้อความ + ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้ + ข้อความ] ในบริบทนี้จะมีข้อความที่เป็นการเกริ่นนำให้เห็นถึงบริบทของเนื้อความนำมาก่อน หลังจากนั้นจะปรากฏคำว่า “ห้ามมิให้” นำหน้าข้อความที่แสดงการสั่งในเชิงปฏิเสธไม่ให้ทำ โดยปรากฏข้อความที่เป็นเงื่อนไขนำมาข้างหน้า คือ “เมื่อมีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องอย่าง

ใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อเอาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งแล้ว” เป็นการสั่งห้ามประธาน ได้แก่ “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น” ให้ไม่กระทำการอย่างใดหากมีเงื่อนไขตามข้อความที่อยู่ด้านหลัง คือ “ดำเนินการให้มีการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องนั้นซ้ำอีก”

การใช้ประโยคคำสั่ง “ให้” ไม่ว่าจะเป็นการสั่งให้กระทำหรือ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้” กระทำย่อมปรากฏในตัวบทกฎหมายเป็นจำนวนมาก โดยมีความหมายเป็นการสั่งในเชิงบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งนี้เนื่องจากตัวบทกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายวิธีสบัญญัติ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีความ ดังนั้นจึงต้องมีคำที่แสดงให้เห็นถึงการบังคับให้ดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อชี้ให้เห็นว่าต้องกระทำการให้ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ควรกระทำการบางอย่างอันอาจจะนำไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมายได้

2.2 ประโยคกรรม

ประโยคกรรม หมายถึง ประโยคที่มีการเรียงลำดับคำโดยมีกรรมของประโยคนั้นนำหน้าหน่วยกริยาและเป็นประธานของประโยค หรืออาจเป็นประโยคที่มีตัวบ่งชี้กรรมจาก ได้แก่ คำว่า “ถูก” “ได้รับ” นำหน้ากริยาปรากฏอยู่ในประโยคที่มีลักษณะทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้นต่อไปนี้

(ป. วิอาญา, มาตรา 36)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคกรรมที่มีการเรียงลำดับคำโดยมีกรรมของประโยคนั้นนำหน้าหน่วยกริยาและเป็นประธานของประโยค ได้แก่ “คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว” และตามด้วยหน่วยกริยา ได้แก่ “จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่”

ตัวอย่างที่ 2

(2) เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีเนื่องจากคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีได้ถูกกลับหรือถูกยก หรือหมายบังคับคดีได้ถูกเพิกถอน

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 292)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคกรรมในประโยค “เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีเนื่องจากคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีได้ถูกกลับหรือถูกยก หรือหมายบังคับคดีได้ถูกเพิกถอน” โดยมีตัวบ่งชี้กรรมมาจาก “ถูก” ปรากฏในประโยค

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยปรากฏทั้งการใช้ประโยคกรรมซึ่งเป็นประโยคที่เน้นกรรมของประโยค โดยนำกรรมของประโยคมาเรียงไว้หน้ากริยาหรือมีตัวบ่งชี้ “ถูก” “ได้รับ” ปรากฏในประโยค ในประโยคที่มีตัวบ่งชี้ “ถูก” ส่วนใหญ่มักจะให้ความหมายในเชิงลบ ดังที่ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2555, น. 55)

ได้กล่าวว่า “ภาษาไทยของเรานั้น โดยปรกติเราใช้กรรมวาจก (passive voice) แต่เฉพาะเรื่องอ้อมงคลเท่านั้น” ดังนั้นจึงยิ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้ประโยคกรรม ในประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับมักจะใช้ในกรณีที่เกิดเหตุการณหรือการ แสดงเนื้อหาในเชิงลบ อย่างไรก็ตามประโยคที่มีตัวบ่งชี้ “ได้รับ” มักจะให้ความหมายของเนื้อหาในเชิงกลาง ๆ สำหรับการปรากฏประโยคกรรมเป็นจำนวนมากอาจเป็นเพราะในมาตราต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับ ผู้บัญญัติกฎหมายอาจมีเจตนาเน้นพฤติกรรม เหตุการณ์ สิ่งของ หรือตัวผู้ที่ถูกกระทำให้เด่นชัด จึงเรียบเรียงตัวบทกฎหมายโดยใช้ประโยคกรรมนั่นเอง

2.3 ประโยคเน้นเรื่อง

ประโยคเน้นเรื่อง หมายถึง ประโยคที่มีหน่วยทางภาษาที่ปรากฏอยู่ในตำแหน่งต้นของประโยค โดยที่หน่วยทางภาษานี้จะไม่ใช่วรรณกรรมหลัก หรือกรรมของประโยค แต่เป็นหน่วยทางภาษาที่มีลักษณะการเน้นสื่อความเป็นพิเศษ และปรากฏอยู่ในประโยคทั่วไป ผู้วิจัยพบประโยคเน้นเรื่องดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินไปสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

(ป. วิอาญา, มาตรา 134/1)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคเน้นเรื่องที่มีกลุ่มคำซึ่งมีลักษณะการเน้นสื่อความเป็นพิเศษ โดยปรากฏในตำแหน่งต้นประโยค ได้แก่ “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา” ซึ่งเป็นลักษณะการเน้นย้ำประเภทของคดีต่าง ๆ ในตัวบทกฎหมายที่เป็นเงื่อนไขในการบังคับปฏิบัติตามข้อความที่ตามมาด้านหลัง

ตัวอย่างที่ 2

ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 57 ให้โจทก์เสนอข้อหาของตนโดยทำเป็นคำฟ้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 172)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคเน้นเรื่องที่มีกลุ่มคำซึ่งมีลักษณะการเน้นสื่อความเป็นพิเศษ โดยปรากฏในตำแหน่งต้นประโยค ได้แก่ “ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 57” ซึ่งมีลักษณะเป็นการเน้นย้ำเพื่อกล่าวอ้างถึงบทบัญญัติของมาตราในตัวบทกฎหมายที่กล่าวมาก่อนหน้ามาตรานี้

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยปรากฏการใช้ประโยคเน้นเรื่อง โดยมีหน่วยภาษาที่มีลักษณะการเน้นสื่อความเป็นพิเศษปรากฏอยู่ต้นประโยค ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บัญญัติกฎหมายต้องการเน้นที่จะกล่าวถึงเรื่องก่อนที่จะให้รายละเอียด เช่น การกล่าวถึงประเภทของคดีต่าง ๆ การกล่าวถึงข้อกำหนดซึ่งเป็นเงื่อนไขให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้อ่านปฏิบัติตาม แสดงให้เห็นถึงการ

เน้นย้ำรายละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านกฎหมายเข้าใจว่าผู้บัญญัติกฎหมายกำลังกล่าวถึงเรื่องใดและมีข้อปฏิบัติอย่างไรในมาตรานั้น ๆ

2.4 ประโยคสหสัมพันธ์

ประโยคสหสัมพันธ์ หมายถึง ประโยคที่ต้องปรากฏคู่กันเสมอในโครงสร้างประโยค . . .ใด . . .นั้น ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นประโยคสหสัมพันธ์แท้⁴ ผู้วิจัยพบประโยคสหสัมพันธ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

เมื่อความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลใด ให้ชำระที่ศาลนั้น

(ป. วิอาญา, มาตรา 22)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคสหสัมพันธ์ โดยมีการใช้ประโยคแบบคู่ขนานในโครงสร้าง . . .ใด . . .นั้น ซึ่งในบริบทนี้ในประโยค “เมื่อความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลใด ให้ชำระที่

⁴ ในวิทยานิพนธ์เรื่องภาษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540: การศึกษาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีต (ประภัสธร ภทรนิวกิจ, 2549, น. 146) อธิบายว่า โครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์ คือ โครงสร้างประโยคที่ปรากฏการใช้คำที่คู่กันเสมอแบบประโยค . . .ใด . . .นั้น ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์แท้ หมายถึง โครงสร้างประโยคที่มีการปรากฏโครงสร้างคู่ขนาน แบบ . . .ใด . . .นั้น ปรากฏด้วยกันเสมอ และโครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์เทียม หมายถึง โครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์ที่มีการปรากฏโครงสร้างคู่ขนานแบบ . . .ใด แต่มีการละองค์ประกอบ . . .นั้น ไว้ในฐานที่เข้าใจ อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์ที่เป็นโครงสร้างประโยคสหสัมพันธ์แท้เท่านั้น

ศาลนั้น” เป็นการแสดงเงื่อนไขและเน้นย้ำถึงอำนาจหน้าที่ของศาลตามบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรานี้

ตัวอย่างที่ 2

ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดยื่นใบมอบอำนาจต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลนั้น ให้ถ้อยคำสาบานตัวว่าเป็นใบมอบอำนาจอันแท้จริง

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 47)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคสหสัมพันธ์ โดยมีการใช้ประโยคแบบคู่ขนานในโครงสร้าง . . .ใด . . . นั้น ซึ่งในบริบทนี้ในประโยค “ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดยื่นใบมอบอำนาจต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลนั้น. . .” เป็นการแสดงเงื่อนไขและเน้นย้ำถึงตัวคู่ความหรือตัวบุคคลที่ดำเนินการตามบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรานี้

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยปรากฏการใช้ประโยคสหสัมพันธ์ซึ่งมักจะปรากฏเมื่อประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับต้องการแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันจึงนำเสนอด้วยโครงสร้างเป็นคู่ขนาน “. . .ใด . . . นั้น” แสดงให้เห็นถึงการเรียบเรียงเนื้อหาในประมวลกฎหมายที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นการเน้นย้ำความหมายของคำหรือข้อความให้เด่นชัดด้วย

2.5 ประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง

ประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง หมายถึง ประโยคที่มีหน่วยนามในประโยคนั้นเป็นนามวลีแปลง กล่าวคือ มีคำว่า “การ” “ความ” นำหน้าหน่วยกริยาทำให้เป็นนามวลีแปลงปรากฏอยู่ในประโยค ผู้วิจัยพบประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

(2) เจ้าพนักงานผู้ถวายหรือให้ความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นผู้จับตามกฎหมายว่าด้วยราชวงศ์จักรี หรือตามกฎหมาย กฎ หรือระเบียบเกี่ยวกับการให้ความปลอดภัย

(ป. วิอาญา, มาตรา 81/1)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง ได้แก่ “การให้” ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีคำว่า “การ” นำหน้าคำกริยา “ให้” ทำให้คำกริยานั้นเป็นคำนามที่ปรากฏในประโยค

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อศาลใดมีคำพิพากษา หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือในประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วนั้น เว้นแต่กรณีจะอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย

(1) การแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ ตามมาตรา 143

(2) การพิจารณาใหม่แห่งคดีซึ่งได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินไปฝ่ายเดียว ตามมาตรา 209 และคดีที่เอกสารได้สูญหายหรือบุบสลายตามมาตรา 53

(3) การยื่น การยอมรับ หรือไม่ยอมรับ ซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาตามมาตรา 229 และ 247 และการดำเนินวิธีบังคับชั่วคราวในระหว่างการยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกาตามมาตรา 254 วรรคสุดท้าย. . .

(ป. วิแพ่ง, มาตรา 144)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง ได้แก่ “การแก้ไข” “การพิจารณา” “การยื่น” และ “การยอมรับ” ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีคำว่า “การ” นำหน้าคำกริยา “แก้ไข” “พิจารณา” “ยื่น” และ “ยอมรับ” ตามลำดับ ทำให้คำกริยานั้นเป็นคำนามที่ปรากฏในประโยค

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ปรากฏการใช้ประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลงเป็นจำนวนมาก โดยมีคำว่า “การ” หรือ “ความ” นำหน้าหน่วยกริยาทำให้เป็นนามวลีซึ่งมีคุณสมบัติที่ปรากฏในประโยคเช่นเดียวกับคำนาม แสดงให้เห็นว่าการทำคำกริยาให้เป็นนามวลีแปลง ทำให้สามารถใช้คำได้หลากหลายความหมายและหลากหลายหน้าที่มากขึ้นในประโยค แต่ส่วนใหญ่่มักจะทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคเพื่อแสดงให้เห็นถึงการกระทำหรือการปฏิบัติตามกระบวนการทางกฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาประโยคในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับประโยคทั้งการแบ่งประโยคตามโครงสร้างและการแบ่งประโยคตามเจตนา มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าปรากฏการใช้ประโยค 2 ลักษณะ คือ ประโยคทั่วไปและประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ สำหรับประโยคทั่วไป แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคพื้นฐาน ประโยคที่มีอนุประโยคอิสระ และประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระ ส่วนประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคคำสั่ง “ให้” หรือ “ห้ามมิให้/ห้ามไม่ให้” ประโยคกรรม ประโยคเน้นเรื่อง ประโยคสหสัมพันธ์ และประโยคที่ปรากฏนามวลีแปลง ซึ่งประโยคเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของลักษณะประโยคที่ใช้ในการเรียบเรียงตัวบทกฎหมาย

ผลการวิจัยในข้างต้นมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาของ สุกัญญา สุวิทย์รัตน์ (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญากับประมวลกฎหมายอาญา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบต่างสมัย” ซึ่งพบการใช้รูปประโยคตามจุดประสงค์ในการสื่อสาร 3 แบบ ได้แก่ ประโยคกรรมวาจก ประโยคนามวลีแปลง และประโยคละประธาน แสดงให้เห็นว่าภาษาในตัวบทกฎหมายมีการปรับเปลี่ยนประโยคให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น โดยอาจได้รับอิทธิพลจากการแปลต้นฉบับที่ร่างด้วยภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยคกรรมวาจกยังมีการปะปนอยู่บ้าง รวมถึงการใช้ประโยคที่มีความหลากหลายไม่เป็นไปตามหลักไวยากรณ์ไทย

นอกจากนี้สุกัญญา สุวิหะรัตน์ (2553) ยังได้ศึกษาประโยชน์ในอีกลักษณะหนึ่งคือประโยชน์ความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของพิมพ์า จิตตประสาธศิลป์ (2548) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” และชาคริต อนันทราวัน (2540) ที่ศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาในกฎหมายรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534)” ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือปรากฏประโยชน์ความเดียวน้อยที่สุด และปรากฏประโยคความซ้อนมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยพบประโยคกริยาเดียวไม่มาก ในขณะเดียวกันกลับพบประโยคที่มีอนุประโยคไม่อิสระเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการบัญญัติกฎหมายต้องมีการให้รายละเอียดของสิ่งที่ต้องการ กล่าวถึงให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความและการนำไปใช้ จึงทำให้ปรากฏประโยคที่มีขนาดยาวและมีความซับซ้อนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การใช้ประโยคความเดียวอาจทำให้ได้เนื้อความเพียงด้านเดียวซึ่งไม่ครอบคลุมรายละเอียดที่ต้องการจะกล่าวถึงทั้งหมด จึงต้องมีการขยายประโยคให้ยาวออกไปเพื่อทำให้เนื้อหา มีความชัดเจนมากที่สุด ในทางตรงกันข้ามหากมีการใช้ประโยคที่มีความซับซ้อนมากจนเกินไปก็อาจก่อให้เกิดความสับสนในการทำ ความเข้าใจกฎหมายได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามประโยคที่มีความหลากหลายในประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับนี้อาจแสดงให้เห็นว่าการเรียบเรียงความในตัวบทกฎหมายยังไม่มี ความแน่นอนและเป็นระบบมากพอสมควร ดังนั้นการเรียบเรียงภาษากฎหมายไทย

จึงควรพัฒนาปรับปรุงให้เกิดความเป็นระบบและชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความแน่นอน ดังที่ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2555, น. 148) ได้กล่าวว่า “ภาษาไทยในระบอบกฎหมายปัจจุบันมิใช่เป็นภาษาประเภทวรรณคดี หากแต่เป็นภาษาทางวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยทั้งหลักวิชาและศิลปะประกอบกัน” เพราะฉะนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบัญญัติกฎหมายจึงควรให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาในการเรียบเรียงกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจในการอ่านตัวบทกฎหมาย รวมถึงทำให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยอมรับเพื่อให้คนในสังคมสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในประเด็นอื่น ๆ เช่น การศึกษารูปวากยสัมพันธ์ของสาระชนิดต่าง ๆ ในประมวลกฎหมาย อันจะทำให้เห็นลักษณะของภาษากฎหมายในเชิงลึกยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนวิจัย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2564 ที่มอบทุนให้แก่ผู้วิจัย
ในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชาคริต อนันทรวัน. (2540). *การใช้ภาษาในกฎหมายรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2555). *ภาษากฎหมายไทย (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นววรรณ พันธเมธา. (2558). *ไวยากรณ์ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร ภัทรนาวิก. (2549). *ภาษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540: การศึกษาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีต (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พิมพ์ จิตตประสาทศีล. (2548). *การศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

รชฏ เจริญน้า. (2562). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1* (พิมพ์ครั้งที่ 6).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิจินตน์ ภาณุพงศ์ และคณะ. (2564). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สกสค.

ลาดพร้าว.

วินัย ล้าเลิศ. (2557). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 1*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2564, จาก

<https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=711251&ext=pdf>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2564, จาก

<https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=570093&ext=pdf>

สุกัญญา สุวิทยะรัตน์. (2553). *ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญา กับประมวลกฎหมายอาญา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบต่างสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ.

หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21).

ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.